

учнів. Використання дидактичних ігор на уроках української мови початкової освіти є дуже важливим елементом процесу навчання та розвитку учнів, який має бути врахований в практиці роботи вчителів та вихователів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамович, О. Дидактичні ігри на уроках української мови в початковій школі. *Шлях освіти*, 2017. №1, С. 46-51.
2. Винничук, Н. Роль дидактичних ігор у формуванні творчих здібностей учнів на уроках української мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2014. № 5, С. 12-15.
3. Гавриленко, Т. Методика застосування дидактичних ігор на уроках української мови в початковій школі. *Педагогічні та психологічні науки: теорія, методика, практика*. 2018. №1, С. 13-16.
4. Косенко, О. Розвиток мовленнєвої діяльності молодших школярів засобами дидактичних ігор. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського, серія Педагогічні науки*. 2019. С. 74 - 77.
5. Михайліченко, І. Використання дидактичних ігор на уроках української мови в початковій школі. *Шлях освіти*, 2016. №3, С. 71-75.
6. Русин, Н. Методика використання дидактичних ігор на уроках української мови в початковій школі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*, 2015. №2(29), С. 184-189.

*Лопануцк Катерина Іванівна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри педагогіки
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Найбільш виразною характеристикою шкільної освіти взагалі й мовної зокрема на стику тисячоліть є запровадження компетентнісного спрямування у освітньому процесі, формування у школярів достатньої життєвої компетентності, що містить такі її складники: соціальну (розуміння

загальнолюдських, національних та особистісних цінностей і пошана до них), соціокультурну (знання й повага до українських та світових культурних надбань), комунікативну (вміння спілкуватися в будь-якій життєвій діяльності), ділову (активна, ініціативна праця в умовах конкуренції), інформативну (вміння отримувати і трансформувати інформацію). Повноцінний розвиток кожної окремої людини, існування її як особистості неможливі без зв'язку із суспільством, без мови, без спілкування з іншими людьми. Саме в процесі спілкування, комунікативної взаємодії, найзмістовнішими засобами яких є слово, за допомогою мови ми можемо виразити свою індивідуальність та сутність.

Рідна мова, рідне слово прилучає кожну дитину до навколишнього матеріального і духовного світу. У всі віки й сьогодні основою спілкування є усне мовлення, якому властиві свої характерні особливості:

- передбачає співрозмовника або певний склад слухачів;
- розгортається у реальній життєвій ситуації і відповідає їй;
- звукове мовлення сприймається на слух як цілісний відрізок мовленнєвого потоку, де є своя гра темпоритмів, темброві забарвлення, модуляція голосу;
- надзвичайно важливою є інтонація;
- діє на слухачів не лише змістом, а й усією манерою виступу;
- характерна спонтанність, гнучкість думки;
- використовують готові мовні формули [1].

Важливий вплив на формування дитини-школяра, його комунікативної компетентності, прилучення до навколишнього світу, життя своєї родини, громади, етносу, що сприймають як процес етнічної соціалізації особистості, має рідна (українська) мова, навчання мови в школі. Під етнічною соціалізацією розуміємо процес становлення й розвитку особи як суспільно-національного індивіда, утвердження її як особистості, носія рідної мови, поетапно-поступове включення її у мовне середовище, освітньо-культурне надбання народу, професійну діяльність як основну силу своєї нації, держави. Безперечно, через мовну освіту ми повинні підготувати людину, здатну жити в соціальному середовищі, творити і досягати успіхів у професійній діяльності, сприймати зміни та нововведення. А тому особливої значущості в житті суспільства, у мовній освіті особистості набуває комунікативна компетентність, що зумовлена вимогами життя і є першочерговою у шкільному навчанні української мови. Людина як творець мови, носій культури народу є об'єктом вивчення багатьох наук, однак вважаємо за необхідне зупинитись на філософських концепціях учених, які здавна були взаємопов'язані, а часом ставали важливим підґрунтям для інших наукових досліджень – соціальних, лінгвістичних, психологічних, методичних тощо. Сучасна філософія мовної освіти в Україні, що віддзеркалена і в методології української мови, має давню традицію, глибокі корені в народній та науковій філософії і досліджує й розробляє нині процес вербального пізнання, місце мови в житті людини та суспільства, культуру мовленнєвої комунікації. Концепція освітнього процесу формування комунікативної компетентності учнів загальноосвітньої школи

потребує надійного методологічного підґрунтя. Як засвідчує аналіз наукової літератури, методологічну основу формування комунікативної компетентності школярів становлять провідні лінгвофілософські положення вчених про взаємозв'язок мови, людини і суспільства; мови, мовлення та мислення; мови й висловлювання учасників комунікативного спілкування; мовну освіту; важливу роль української мови у формуванні громадянина України XXI століття.

Глибинними витокami української лінгвофілософії, що й нині є актуальними для розвитку комунікативної здатності особистості, цілеспрямованого й безперервного мовного навчання в системі шкільної освіти, є ідеї Аристотеля, В. Гумбольдта, І. Канта, Ж.-Ж. Руссо, О. Потебні та ін. Оригінальними й новаторськими є філософські погляди відомого українського філолога-мислителя І. Огієнка щодо питання онтологічного обґрунтування природи і сутності рідної мови, її ролі у становленні освіченого громадянина і суспільства загалом. Учений надавав мові особливої значущості у формуванні національної свідомості, переконливо доводив, що мова – це наша національна ознака, в «мові – наша культура, ступінь нашої свідомості. Мова – це форма нашого життя, життя культурного і національного. Мова – душа кожної національності, її святощі, її найцінніший скарб [3].

Мова – основа національної культури. Що вищий рівень національної культури, національної мови як першоознаки її існування і створення інтелектуально-духовної атмосфери, то вищий рівень свідомості національної, державної. Як відомо, національне відродження, відтворення національної державності можливе лише за умови, коли народ має історичну пам'ять та рідну мову. Ставлення до них людини свідчить і про культурний рівень, і про громадянську позицію. Національна мовна свідомість об'єднує народ у культурному, суспільному, політичному житті. Носії мови повинні прагнути досягти вишуканості та краси власної мови.

Отже, найголовнішим завданням сучасної шкільної мовної освіти є «відродження й подальший розвиток української мови на всьому терені України, формування мовної особистості як гаранта збереження й подальшого розвитку національної культури та державності, тобто комунікативно компетентної особистості, чого вимагає розвиток суспільства і час, в якому вона живе»[2]. Як форма існування і вияву національної й особистісної свідомості рідна мова має бути засобом самопізнання, саморозвитку і самовираження людини, засобом формування нового типу особистості й суспільних відносин на основі національної освіти, запорукою розбудови держави європейського рівня. Рідна мова, засвоєна з дитинства в мовному середовищі, є найприроднішою, найзручнішою для індивіда і, безперечно, оволодіння нею в дошкільному і шкільному віці – це оптимальний шлях мовного розвитку особистості, формування її комунікативних умінь і навичок. Рівень мовної здатності завжди є і буде визначальним у характеристиці соціально-культурного рівня суспільства, народу і кожного громадянина зокрема.

Однією з центральних ідей філософії вченого є відома теза про тісний зв'язок народного світогляду та мови народу. «Мова народу – це його дух, а дух

народу – це його мова, бо через мову ми пізнаємо світ, його особливості» [4]. Важливе місце в галузі філософії мови посідають концептуальні положення і науково обґрунтовані погляди В. Сухомлинського на проблему сутності природи й методики викладання рідної мови. Вчений надавав рідній мові першорядної ваги у системі шкільних предметів, оскільки уроки мови несуть не тільки знання мовних законів і засобів, не тільки ідеї гуманізму в навчальний процес, а й мають значний виховний потенціал, що забезпечує формування духовних цінностей, національних почуттів, патріотизму, поваги й любові до свого народу, його культурних надбань і рідної мови. «Із живої думки і слова, – стверджував педагог, – почалося становлення людини: мисль, втілена у слово, підняла нас над природою, над усіма речами і явищами, над епохами і століттями. Слово ввїбрало в себе найтонші порухи наших почуттів; у ньому закарбувалася душа, звичаї, традиції, радості й болі народу – всі його духовні цінності, творені століттями» [5]. І сьогодні не втратили своєї сили й актуальності слова В. Сухомлинського, з якими він звертався до учнів і молоді: «Знай, бережи, збагачай велике духовне надбання свого народу – рідну українську мову. Це мова великого народу, великої культури» [5]. Від усвідомлення українцями «рідності», «материнськості» української мови як чинника нашого згуртування в єдину національну спільноту, від якості, глибини та обсягу знань, якими оволодіватиме учень на уроках української мови в загальноосвітній школі, значною мірою залежатиме стан і розквіт нашого суспільства.

Дослідження проблеми розвитку комунікативної компетентності учнів основної школи опирається на лінгвофілософське трактування і розуміння мови, її ролі в житті людини й нації, зовнішньої та внутрішньої форми мови, взаємозв'язку лінгвістичних засобів, процесу спілкування. Ключові концепції мислителів (Й. Вайсгербера, Г.-Г. Гадамера, В. Гумбольдта, І. Огієнка, П. Флоренського), вагомі положення їхніх досліджень про взаємообумовленість, взаємозалежність мови і національного характеру народу, його мовного світогляду; здатність слова концентрувати енергію як окремої людини, так і всього народу; поєднання у слові енергії суб'єкта пізнання з енергією об'єкта дійсності та утворення спільної енергії, що є синергетичним зв'язком людини і світу; мову як підґрунтя духовного становлення особистості й нації становлять основу сучасного філософського підходу до мови та вивчення рідної мови в навчальних закладах. Володіння нею є основою індивідуальності особистості, неповторності її мислення, світосприйняття і ставлення до світу та інших людей. Ці концепції повинні бути основоположними в навчанні української мови задля забезпечення в учнів умінь і навичок логічного й доречного викладу власних думок, правильного й точного сприйняття чужих висловлень, ефективного спілкування між особистостями за допомогою вербальних одиниць у поєднанні з паралінгвістичними засобами. Учені підтверджують взаємозалежність розвитку мови, особистості й суспільства, нерозривність існування людського мислення і мовлення як результату реалізації мови в усній чи писемній формі, мислителі особливого значення надавали процесу навчання мови, формуванню вмінь

комунікувати, вміло входити у процес спілкування, добирати вдалі й переконливі слова, прагнули пізнати людину, з якою спілкуєшся, і під час розмови враховувати її індивідуальні особливості та внутрішній світ.

Концептуальні ідеї лінгвофілософів щодо процесу вербального спілкування відіграють вагомий роль, оскільки осмислене вивчення української мови на основі тексту з метою створення власних вдалих комунікативних актів з урахуванням співрозмовника, умов ситуації спілкування є важливим аспектом формування комунікативної компетентності учнів.

Можемо зробити висновок, що значущі концептуальні філософсько-методологічні положення щодо взаємозв'язку мови і людини, суспільства; мови, мовлення та мислення; значущості рідної мови у становленні і формуванні людини як члена соціуму; мови і змісту, форми тексту, взаємодії учасників комунікативного процесу необхідно враховувати і в сучасній методиці навчання рідної (української) мови, через їх призму формувати нову мобільну особистість, забезпечувати її комунікативну компетентність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. Духовна синергетика рідної мови. Лінгвофілософські нариси : монографія . К. : ВЦ «Академія», 2009. 192 с.
2. Концепція мовної освіти 12-річної школи. *Дивослово*. 2002. № 8. С. 58–62.
3. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки Рідномовний катехизис для вчителів. К. : Обереги, 1994. 72 с.
4. Сухомлинський В. Слово рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 1968. № 12. С. 2–10.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори у 5 томах. К.: Рад. шк., 1977. Т5. 670 с.

Маринич Альона Олександрівна
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Шкабаріна Маргарита Андріївна,
к.п.н., доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ЗАСОБИ НАОЧНОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Підвищення ефективності та якості освітнього процесу є одним із завдань сучасної системи освіти. Концепція модернізації освіти в Україні пред'являє